

STARTCOLLOQUIUM

18 JUNI 2005

ONDERNEMEND VLAANDEREN:
welvaart voor iedereen!

I. Van een Belgisch naar een Vlaams beleid

In 1999 lanceerde Elio Di Rupo een ambitieus plan om Wallonië uit het sociaal-economisch moeras te halen. Het *Contrat d'Avenir pour la Wallonie* moest op lange termijn de negatieve spiraal doorbreken. Zes jaar later beslist minister-president Van Cauwenberghe het plan volledig te actualiseren: tegen 2010 moet Wallonië zich op economisch en sociaal vlak op het gemiddelde van de EU-15 bevinden.

Waalse zegebulletins. Ondertussen volgen de economische zegebulletins uit Wallonië elkaar op. De Waalse regering wijst erop dat het gewest langzaam maar zeker uit het economisch dal klimt. De werkgeversfederatie UWE stelt dat de achteruitgang gestopt is, maar dat de economische situatie zonder doortastende maatregelen erg kwetsbaar blijft. McKinsey, dat op vraag van het gewest een rapport over de sterktes en zwaktes van de Waalse economie afleverde, komt tot hetzelfde besluit. Als troeven haalt de consultant het grondgebied, de ligging, de infrastructuur en het aantal startende ondernemers aan.

Negatief dan weer zijn het laag aantal grote bedrijven, weinig buitenlandse investeringen en internationale ondernemingen, relatief weinig patenten en hoogtechnologische starters, de korte levensduur van KMO's, de onvoldoende (her)scholing van werklozen en een hoog absentisme. Enkel doortastende maatregelen kunnen een hervallen in de economische neergang belemmeren.

Het voorbeeld van Cockerill, het symbool van de Waalse zware industrie, doet ook vermoeden dat niet alles loopt zoals de Waalse regering verkondigt. Arcelor¹, het moederbedrijf van de Waalse staalproducent, sloot onlangs de voorlaatste hoogoven van Cockerill. Tegen uiterlijk 2009 ondergaat de laatste vestiging hetzelfde lot. Ten tijde van de overname in de jaren negentig beloofde Usinor tot 4.000 nieuwe jobs ter vervanging voor de afbouw van Cockerill. Medio 2005 staat de teller op 80 banen.

Geen inhaalbeweging. De *rebond Wallon* blijkt nog lang geen realiteit te zijn. MR-senator Alain Destexhe publiceerde in maart 2005 een vernietigende analyse over de Waalse economie. *La Vérité des chiffres* weerlegt op basis van Eurostatgegevens de triomfkreten van de Waalse regering. Wallonië blijft het zwakke broertje in de EU en dreigt zelfs op korte termijn ingehaald te worden door verschillende regio's uit het voormalige Oostblok. Van een inhaalbeweging ten opzichte van Vlaanderen is nog lang geen sprake. Enkel tijdens de relatieve goede conjunctuur in de periode 2000-2002 slaagde het gewest erin de achterstand enigszins te stabiliseren.

De oorzaken van de economische malaise moeten volgens Destexhe vooral bij de arbeidsmarkt gezocht worden: te veel mensen werken in de publieke sector, de structurele werkloosheid blijft enorm hoog - 20% en meer is geen uitzondering - en met een globale activiteitsgraad van 55% bengelt Wallonië volledig aan de staart van het Europees peloton. Destexhe besluit dat het Toekomstcontract van de Waalse regering overboord moet worden gegooid. Het moet vervangen worden door een nieuw pact met ingrijpende maatregelen gericht op een structurele groei van de tewerkstelling.

¹ In 1998 verkoopt het Waals gewest een meerderheidsbelang in Cockerill Sambre aan het Franse Usinor. Eind 2001 fuseren Aceral (Es), Arbed (Lux) en Usinor (F) tot de Europese staalgigant Arcelor.

L'état PS. De voornaamste schuldigen voor dit debacle zijn de Waalse socialisten. Terwijl overal in Europa de socialistische partijen zichzelf hervormden tot moderne partijen, blijft de PS krampachtig vasthouden aan een volkomen verouderde politieke en economische cultuur. Wallonië blijft een PS-staat volledig gericht op de overheid. Buitenlandse voorbeelden - denken we maar aan Labour onder Blair of de SPD van Schröder - tonen aan dat het ook anders kan.

Destexhe staat niet alleen met zijn opvattingen. Uit een enquête van Trends-Tendances (april 2005) blijkt dat volgens 62% van de Waalse ondernemers het verval van de Waalse economie nog steeds voortduurt. Niet minder dan 40% denkt dat de PS hiervoor verantwoordelijk is. 80% van de ondernemers ziet geen heil in het Toekomstcontract, toch denkt 75% dat Wallonië zijn achterstand met Vlaanderen kan inlopen. Voor 86% weegt de publieke sector inderdaad te zwaar, terwijl 60% een splitsing van het land vreest als de economische groei niet aantrekt. Topprioriteiten voor de ondernemers zijn: investeringen in onderwijs, een beter overheidsbeleid, een verhoging van de talenkennis, lagere belastingen en een administratieve vereenvoudiging.

Geldstroom. Ook Waalse professoren laten steeds meer van zich horen in het debat. De uitlatingen van drie universiteitsdocenten² op een studiedag van de Universitaire Stichting op 17 mei jl. waren bijzonder scherp. Hun bevindingen: Wallonië draagt slechts 26,7% bij tot het BNP, Vlaanderen 60,6%. Het verschil wordt gecompenseerd door transfers. De geldstroom wiegt de Waalse bevolking in slaap. Door de zwakkere productiviteit moeten de Waalse lonen naar omlaag om economie te redden. Bij de splitsing van de sociale zekerheid dalen de uitkeringen in Wallonië met 20%. De economen bevelen de Waalse regering dringend aan om voorrang te geven aan productieve overheidsinvesteringen en minder te besteden aan administratieve uitgaven.

Professor Henri Capron, verbonden aan de ULB, verwoordt het zo in *Le Soir/l'Echo* (19 mei 2005): *“geldstromen uit Vlaanderen hebben hun nut voor de maatschappelijke samenhang van het land, maar ze bemoeilijken een energiek antwoord op de zware problemen van de Waalse economie.”* En nog dat *“het perverse effect daarvan (van de transfers- mvdr) is dat de bevolking zich niet bewust wordt van de economische problemen van de regio en bijgevolg niet investeert in nieuwe ondernemingen.”*³

Niet al kommer en kwel. Wallonië moet uitgaan van haar eigen sterkte en troeven. Luik beschikt over een internationale luchthaven met Bierset en heeft een belangrijke Europese binnenhaven. De luchthaven van Charleroi kent een explosieve groei. Luc De Bruyckere, voorzitter van de voedingsproducent Ter Beke stelt in *De Tijd* (22 februari 2005) vast dat in Wallonië nog ruimte is om te ondernemen. De noodzakelijke infrastructuur is aanwezig. Er zijn voldoende arbeidskrachten (maar niet voldoende gekwalificeerd). De overheid zorgt stilaan voor een meer ondernemingsvriendelijk klimaat, met het *permis unique* en de snelle aflevering van vergunningen. *“Maar de economische reconversie zal er nog veel tijd vergen, veel meer tijd dan de Walen denken.”*

Vlaanderen verliest terrein. Vlaanderen hoort voorlopig nog bij de Europese wereldtop. Het gewest verliest echter terrein tegenover de absolute toplanden. Het *Sociaal-Economisch Rapport Vlaanderen 2005* van de SERV analyseert de prestaties van de Vlaamse economie ten opzichte van een aantal andere landen en Europese topregio's.

Het bevestigt dat Vlaanderen thuishoort bij de welvarende en groeiachtige landen en regio's. Qua BBP per inwoner presteert Vlaanderen eerder middelmatig. Wel groeit het

² Henri Capron (ULB), Pierre Pestieau (ULg), Michel Mignolet (FUNDP).

³ De Morgen, 20 mei 2005.

Vlaamse BBP iets sneller dan in de rest van de EU-15. In het domein van de arbeidsmarkt daarentegen scoort Vlaanderen eerder slecht. De werkzaamheidsgraad is nog veel te laag, te veel mensen gaan te vroeg op pensioen en de arbeidskosten blijven te hoog. De werkloosheidsval is nergens sterker dan in Vlaanderen, maar toch zit Vlaanderen in de middenmoot voor de werkloosheidsgraad. Dankzij onze hoge arbeidsproductiviteit slagen we er in om deze negatieve factoren enigszins te compenseren.

Kennis. Het Vlaams onderwijs wordt zeer hoog aangeschreven. Ook al staan we aan de top wat betreft het aantal hooggeschoolden, toch hebben we nog altijd relatief veel laaggeschoolden. Op het vlak van opleiding en vorming voor volwassenen blijven we hangen op het gemiddelde van de EU-25.

Voor innovatie scoort Vlaanderen middelmatig. Opvallend zijn wel de relatief hoge uitgaven van de private sector voor onderzoek en ontwikkeling, in tegenstelling tot de overheidsuitgaven hiervoor. Terwijl we nog te weinig hoogtechnologische industrie hebben, behoort Vlaanderen toch tot de Europese top wat betreft de tewerkstelling in de industriële technologische sector.

Uit de vragenlijst 'Ondernemend Vlaanderen' blijkt dat een grote meerderheid van de ondernemers veel belang hecht aan technologische vernieuwing in het kader van de concurrentie met andere bedrijven. 40% vindt hiervoor onvoldoende geschoold personeel.⁴

Ondernemers. Met een aandeel van 12,4% ondernemers van de beroepsbevolking moet België enkel Ierland laten voorgaan in de rangschikking van de toplanden. Dit blijkt echter geen garantie te zijn voor de oprichting van nieuwe bedrijven. België, maar vooral Vlaanderen, scoort ronduit slecht wat betreft het aantal starters en groeiers.

Vlaanderen is ongetwijfeld één van de meest open economieën in de wereld. De Vlaamse export van goederen komt overeen met ruim 111% van het BBP, een record. Voor België als geheel bedraagt deze ratio 84%, wat nog steeds veel hoger is dan de andere landen. Wat betreft de dienstenuitvoer moeten we enkel Ierland laten voorgaan. Het aandeel van de hoogtechnologische producten in de uitvoer is echter het laagst van de rijke regio's. De goede prestatie van de uitvoer is natuurlijk te danken aan onze uitstekende verkeersinfrastructuur en de aanwezigheid van een wereldhaven.

Indien Vlaanderen tot de groep van bestpresterende regio's wil blijven horen, stelt de SERV een aantal prioriteiten voorop. Zo moet de werkzaamheidsgraad verhogen - maar zonder de productiviteit te verlagen - en de werkloosheidsval verdwijnen. Ondernemerschap moet aangemoedigd worden terwijl tezelfdertijd de hoge kosten voor arbeid en energie omlaag moeten. Het concept levenslang leren moet breder worden toegepast. Innovatie, wetenschappelijke en technologische kennis vormen meer en meer de basis van de economische welvaart. Ook al scoort Vlaanderen niet slecht op dit terrein, wordt de kennis nog te weinig omgezet in economische groei.

Verschillen. Jan Van Doren, adjunct-directeur bij Voka, zet de belangrijkste verschillen tussen Vlaanderen en Wallonië op een rijtje.⁵ Met 63,2% draagt Vlaanderen meer dan dubbel zoveel bij aan het BBP dan Wallonië met 27,5%. De Vlaamse productiviteit ligt 13% boven de Waalse. Dit wordt gedeeltelijk gecompenseerd door het loonniveau in

⁴ Vragenlijst 'Ondernemend Vlaanderen,' vraag 1.

⁵ Het Nieuwsblad, 29 mei 2005.

Wallonië, dat gemiddeld 7% onder het Vlaamse ligt. Aangezien de lagere lonen niet opwegen tegen de productiviteitsachterstand heeft Wallonië een concurrentienadeel van 5% ten opzichte van Vlaanderen. Terwijl 40% van de Waalse werknemers in de publieke sector werkt, bedraagt dit 25% in Vlaanderen. De regionale verschillen in werkloosheidsgraad zijn nog frappanter: gemiddeld 8% in Vlaanderen versus bijna 20% in het zuiden. Dit komt eveneens tot uiting in de regionale werkzaamheidsgraden: in Vlaanderen werkt ongeveer 62% van de bevolking op actieve leeftijd, in Wallonië is dit maar 55%. 19% van de Vlamingen tussen 25 en 34 jaar is laaggeschoold, in Wallonië loopt dit op tot 27%. Arbeidsmobiliteit blijkt geen Waalse troef te zijn. Amper 3% van de Waalse werknemers werkt in Vlaanderen. Dagelijks pendelen ongeveer 100.000 Walen naar Brussel tegenover 200.000 Vlamingen.

Te verschillend. Economisch Vlaanderen en Wallonië zijn met andere woorden zo uiteenlopend dat een gezamenlijk beleid nefast is voor de beide regio's. In Wallonië moet bijvoorbeeld prioritair de enorme werkloosheid worden aangepakt, terwijl het open Vlaanderen vooral oog moet hebben voor zijn competitiviteit. De Vlaamse economie, in grote mate gedragen door exportgerichte dynamische private ondernemingen, heeft alle troeven om succesvol te zijn. Wallonië probeert zich eindelijk aan te passen aan de evoluerende internationale economische realiteit, maar heeft nog steeds een grote achterstand.

In een opmerkelijk interview in De Tijd (28 mei 2005) vraagt Waals minister-president Van Cauwenberghe de Vlamingen nog 10 jaar geduld te hebben. Hij is er van overtuigd dat Wallonië tegen dan definitief de economische malaise achter zich gelaten zal hebben. Een decennium geleden vroeg Wallonië eveneens 10 jaar de tijd om orde op zaken te stellen. De resultaten kunnen op zijn zachtst gezegd niet schitterend genoemd worden.

Beide regio's hebben nood aan een eigen economisch beleid. Zolang Vlaanderen niet beschikt over een volledige autonomie op economisch, fiscaal en sociaal vlak, blijven de Vlaamse welvaart en welzijn zwaar gehypothekeerd. Het is de hoogste tijd dat Vlaanderen zijn eigen accenten kan leggen, gericht op de eigen specifieke situatie. We pleiten dan ook voor een Vlaamse staat, die de logische consequentie is van een economisch beleid in het belang van de Vlamingen. Slechts zo kan Vlaanderen het Europese economische beleid mee bepalen.

Op de vraag van de Vlaams-Belangstudiedienst 'Regelen we het economisch en fiscaal beleid best op Europees, Belgisch of Vlaams niveau?' antwoordt drie kwart van de ondervraagden dat het Vlaams niveau het meest aangewezen is.⁶

- * -

⁶ Vragenlijst 'Ondernemend Vlaanderen,' vraag 26.

II. Economische ontwikkeling

De Europese economie slabakt. Voor het tweede kwartaal van 2005 tipt de Europese Commissie op een groei van 0,1% tot 0,5% in de eurozone. Voor het lopende jaar verwacht de ECB nog slechts 1,4% groei in 2005 en 2% in 2006. De Oeso verlaagde haar groeiprognose voor de eurozone tot 1,2% in 2005. Andere regio's presteren heel wat beter. De vroegere Oostbloklanden zullen dit jaar met meer dan 5% groeien. Ook in Azië zijn dergelijke cijfers geen uitzondering. Voor de VS wordt een groei van 3,5% verwacht.

Ook de Belgische en de Vlaamse economie in het bijzonder staan zwak. Uit volgende selectie van recente indicatoren - gepubliceerd in mei 2005 - blijkt dat een spoedige heropleving niet waarschijnlijk is.

Zwakke economische groei. Volgens het Federaal Planbureau zal het BBP dit jaar met 1,7% groeien of 1% minder dan in 2004. Tot 2010 zal de groei stabiliseren rond 2%, met een uitschieter van 2,6% in 2006. De zwakke groei is een forse tegenvaller voor de federale regering die uitging van een groeihypothese van 2,2% in 2005.

De Oeso gaat nog uit van een Belgische groei van 1,3% dit jaar en reeds 2,4% volgend jaar. De gezinsconsumptie, bedrijfsinvesteringen en de export zouden aan de basis van dit herstel liggen.

Vertrouwen daalt. Het *consumentenvertrouwen*, een belangrijke indicator voor de toekomstige consumptie, deelt het optimisme van de Oeso niet. In mei daalt de indicator van de Nationale Bank van België (NBB) tot zijn laagste niveau sinds oktober 2003. Blijkbaar verwachten de consumenten een verslechtering van de economische conjunctuur en een hogere werkloosheid.

Ook het *ondernemingsvertrouwen* bereikt in mei een dieptepunt in de jongste twee jaar. In quasi alle sectoren wordt een daling opgetekend, enkel de bouw vormt een uitzondering. Het Belgische ondernemersvertrouwen opgetekend door de NBB, wordt samen met de Duitse Ifo-indicator, algemeen beschouwd als de belangrijkste conjunctuurvoorloper.

Uit een trimestriële barometer van Randstad blijkt verder dat het *werknemersvertrouwen* in april fors daalt. Meer dan 50% van de respondenten antwoordt negatief op de vraag of het moment gunstig is om van job te veranderen of werk te vinden. Er zijn opvallende verschillen tussen de regio's. Terwijl 41% Vlamingen pessimistisch zijn over de kansen op de arbeidsmarkt, stijgt dit tot 64% aan Waalse zijde. Een gelijkaardige enquête, de halfjaarlijkse *Career Confidence Index* van het adviesbureau *Right Management Consultants* stelt dat bijna 27% van de Belgische voltijdse werknemers vreest binnen het jaar zijn job te verliezen. Nog nooit was de vrees voor jobverlies zo groot.

Industrie. Ruim 37% van de Belgische industriële sector - goed voor ongeveer een kwart van de economie - verwacht volgens het onderzoeksbureau Graydon een omzetsdaling in het tweede trimester. De industriële activiteit in de eurozone blijkt inmiddels voor het eerst in 2 jaar gedaald te zijn. De *conjunctuurindicator van aankoopdirecteurs* van industriële bedrijven (Reuters) zakt in mei tot 48,7 punten. Een score onder de 50 duidt op een terugval. Aangezien de voorraden stijgen en de bestellingen afnemen zal de industriële activiteit waarschijnlijk verder afnemen. De dienstensector, die gedeeltelijk afhankelijk is van de industrie, groeit voorlopig nog maar tegen een beduidend lager tempo dan vorig jaar.

Conjunctuurbarometer. Enkel de *socio-economische conjunctuurbarometer* van Graydon is - in tegenspraak met bovenstaande indicatoren - optimistisch over de economie. Ongeveer de helft van de bedrijven stelt in het eerste trimester een stijging van de omzet gerealiseerd te hebben, terwijl ongeveer een derde een daling optekende. Voor het tweede trimester verwacht één op de twee bedrijven een toename van de verkoop, slechts één op vijf verwacht een daling. 37% van de ondernemingen heeft bijkomend personeel aangeworven tijdens de eerste 4 maanden van dit jaar, 35% is van plan dit te doen tijdens het lopend trimester.

Vlaanderen: traditionele sectoren. De Vlaamse economie wordt nog steeds in belangrijke mate gedragen door traditionele sectoren zoals textiel, chemie, transportmiddelen, voeding en metaal. Deze productie- en kapitaalintensieve zorgen voor het gros van de tewerkstelling en export. Door de toenemende internationale concurrentie komen precies deze bedrijven onder druk. Ondanks zware belemmeringen zoals de loonkost, overreglementering, fiscale druk enzovoorts, maar ook tijdelijke problemen als de sterke euro, slaagt de verwerkende nijverheid er tot nu toe behoorlijk in het hoofd boven water te houden.

Naar het buitenland. Het valt echter te vrezen dat, indien er geen maatregelen genomen worden, een aantal van deze sectoren naar het buitenland zullen verdwijnen. Begin mei kwam nog een alarmerend bericht uit de Vlaamse autosector, dat in 2006 zijn loonkostenvoordeel tegenover Duitsland zal verliezen. Het kostenvoordeel dat in 2002 nog 7,3% bedroeg, is nu reeds gedaald tot 1,2% en zal tegen 2006 omslaan in een handicap van 0,4%. De dreiging van delocalisatie naar Centraal- en Oost-Europa verplichtte de Duitse vakbonden zware toegevingen te doen op het vlak van flexibiliteit en looneisen. De vier grote autoconstructeurs - Ford, Opel, Volvo en Volkswagen - die in Vlaanderen auto's assembleren zorgen gezamenlijk voor bijna 24.000 directe jobs. Bijna 97% van de bij ons geproduceerde wagens wordt uitgevoerd. Uit onze steekproef blijkt dat 1 op de 5 bedrijven effectief een vertrek naar het buitenland overweegt.⁷

Groeisectoren. Nieuwe, groeiende sectoren - telecom, informatica, elektronica enzovoorts - zijn ondervertegenwoordigd in onze economie. Vlaanderen moet zich dus meer toeleggen op de ontwikkeling van de nieuwe kenniseconomie en tegelijkertijd de traditionele sectoren vrijwaren. Dit betekent dat naast de klassieke *inputs* (kapitaal en arbeid) kennis steeds belangrijker wordt. De overheid moet zorgen voor de juiste stimulansen zodat voor zowel de oude als de nieuwe economie een optimaal ondernemingsklimaat ontstaat. We moeten ervoor zorgen dat de bestaande kennis in Vlaanderen blijft. We moeten streven naar een economische omgeving die onderzoek en ontwikkeling stimuleert, kenniswerkers aantrekt en hoogtechnologische producten exporteert.

Op de algemene vergadering van Bekaert (11 mei 2005) hield baron Paul Buysse - die moeilijk verdacht kan worden van nationalistische of zelfs maar regionalistische sympathieën - een krachtig pleidooi voor een ondernemersvriendelijker klimaat. Ook al was 2004 een recordjaar voor de staalraadproducent, toch weerklonk er kritiek op het Belgisch ondernemingsbeleid. Zo moest het bedrijf vorig jaar in België alleen al 1,8 miljoen euro meer betalen aan taksen voor elektriciteit. *“Tot onze verbazing moeten wij vaststellen dat de overheid blijkbaar inspanningen blijft leveren om industriële bedrijven, dé verschaffers van tewerkstelling bij uitstek, te ontmoedigen, zonet uit het land weg te jagen.”* Aldus de verontwaardigde voorzitter van de Raad van Bestuur.

⁷ Vragenlijst 'Ondernemend Vlaanderen,' vraag 4.

Onderzoek & Ontwikkeling. Volgens het akkoord van Lissabon (2000) moet de EU zich tegen 2010 ontwikkelen tot de meest competitieve regio. Het pact van Vilvoorde (2001) bevestigt deze ambitieuze doelstelling op Vlaams niveau. Onderzoek en ontwikkeling spelen hierbij een sleutelrol. De top van Barcelona (2002) kwantificeerde dat tegen 2010 de EU 3% van het BBP moet investeren in O&O waarbij 1/3 van de inspanning door de overheid moet gerealiseerd worden en 2/3 door de bedrijfswereld. De Vlaamse overheid engageerde zich met het Innovatiepact (2003) de 3%-norm te halen. Meer zelfs, de Vlaamse regering verbindt zich ertoe om reeds in 2007 de doelstelling te realiseren.

Lissabon in België. Het rapport 'Onderzoek, technologie en innovatie in België' van april 2005 van minister voor Wetenschapsbeleid Verwilghen analyseert de Belgische resultaten in het kader van de Lissabon-norm. Hieruit blijkt dat de publieke uitgaven voor O&O te laag zijn, zeker ten opzichte van andere EU-landen. De private uitgaven liggen dan weer opvallend hoog, maar zijn geconcentreerd bij een beperkt aantal grote bedrijven. Alhoewel het publieke onderzoek vrij productief is, wordt het te weinig omgezet in commerciële activiteiten. Volgens het rapport leidt de hoge loonkost "*tot een hersenvlucht naar het buitenland*" en tot een afname van investeringen in ons land. Verwilghen stelt zes aanbevelingen voorop onze kenniseconomie veilig te stellen. Meer investeren in de openbare O&O-infrastructuur, betere financiële voorwaarden voor O&O in de privé-sector, versterken van kennisverspreiding, België aantrekkelijker maken voor kennispersoneel, meer samenwerking tussen de gewesten en het land, verbeteren van een wettelijk en reglementerend kader voor innovatie.

Lastenverlaging blijkt nog steeds de belangrijkste factor te zijn in de bevordering van O&O. Zo stelt de Gentse hoogleraar informatietechnologie Paul Lagasse, in een interview met De Tijd (10 mei 2005): "*Vlaanderen heeft een aantal troeven om te kunnen uitgroeien tot een toonaangevende kennismaatschappij. Maar die volstaan niet meer omdat de internationale concurrentie veel harder werd. We moeten een tandje bijsteken. Dat is een kwestie van innovatie en van valorisatie van kennis. Daarvoor is de aangekondigde, maar uitgestelde lastenverlaging voor onderzoekers een cruciale factor. De kostprijs van onderzoekers in België is hoog. Het uitstel is een groot probleem voor de multinationals en slecht voor het land. Het is heel belangrijk dat de verlaging er zo snel mogelijk komt.*"

Fondsen. Ondertussen lijkt er wel wat te bewegen bij de verschillende overheden. Op 29 april stelde de Vlaamse Regering de oprichting van het Vlaams Innovatiefonds - waarde 75 miljoen euro - voor om jonge, innovatieve bedrijven van risicokapitaal te voorzien. Ongeveer 4.000 jonge, innovatieve starters zouden nood hebben aan risicokapitaal. Ervaring leert dat het precies deze ondernemingen zijn die jobs creëren. Zo zijn in de VS de 5% innovatieve bedrijven verantwoordelijk voor 80% van de stijging van de werkgelegenheid.

Toeval of niet, maar dezelfde dag keurde de federale ministerraad het Ideeënfonds goed. De 150 miljoen euro van het fonds staan ter beschikking voor de financiering van innovatieve projecten en wetenschappelijk onderzoek in de bedrijfswereld. Eén derde van de middelen moet van de gewesten komen. Verder kunnen bedrijven onder strenge voorwaarden een belastingvrije premie toekennen aan innovatieve werknemers.

Dergelijke initiatieven zijn inderdaad broodnodig, maar illustreren tezelfdertijd de nodeloze complexiteit van de Belgische constructie. Deze maatregelen zijn daarenboven verre van voldoende omdat het voornaamste probleem, de zware loonkost, niet wordt aangepakt. Nochtans is er dringend actie nodig, zeker nu zelfs Vlaams minister van

Economie Fientje Moerman openlijk begint te twijfelen aan de haalbaarheid van de Lissabon-doelstelling.

Productiviteit. Ondanks enorme nadelen, zoals de hoge loonkost en de verpletterende administratieve rompslomp, slaagt onze economie er nog behoorlijk in zich te handhaven in een steeds verder globaliserende en competitiever wordende internationale omgeving.

Dit is vooral te danken aan de hoge productiviteit. The Conference Board, een Amerikaanse denktank, becijferde dat België in 2004 na Noorwegen, Luxemburg en Frankrijk de hoogste productiviteit had, uitgedrukt in productie per uur. Met een groei van de productiviteit van 2,2% scoort België beter dan het Europees gemiddelde van 1,6%. De hoge productiviteit kan gedeeltelijk verklaard worden door de hoge loonkost: meer en meer onrendabele bedrijven met een lage productiviteit sluiten de deuren, waardoor de gemiddelde Belgische productiviteit stijgt.

De goede score is echter geen reden tot gerustheid: in de nieuwe lidstaten groeide de productiviteit met 4,4%, in de VS met 3,1%. In China en Indië, in het Midden-Oosten en Afrika stijgt de output per werknemer fors. Door de lage werkgelegenheidsgraad en korte arbeidsduur leidt onze hoge productiviteit trouwens niet tot hogere inkomens.

Minister voor KMO's. Kleine en middelgrote ondernemingen vormen de motor van de Vlaamse economie, zorgen voor tewerkstelling en export, en zijn dus van cruciaal belang voor onze welvaart. Toch wordt deze sector nog steeds stiefmoederlijk behandeld door overheid. De belangen van de belangrijkste Vlaamse economische sector, de KMO's, worden 'behartigd' door twee regeringen en een viertal ministers. Om een éénduidig beleid te garanderen en te optimaliseren en tevens het belang van de sector te benadrukken, zou de bundeling van alle KMO-bevoegdheden onder één Vlaamse minister een grote stap voorwaarts kunnen betekenen.

Starters. De jaarlijkse Global Entrepreneurship Monitor (GEM) schetst een somber beeld over de ondernemingszin in België. Slechts 3,5% van de actieve Belgische bevolking startte in 2004 een nieuw bedrijf op. Hiermee scoort België de op één na laagste resultaat in de EU en laat enkel Slovenië achter zich dat 2,6% haalt. Polen staat aan de leiding met 8,8%.

Wallonië doet het opvallend beter dan Vlaanderen en zet zijn inhaalbeweging door: vorig jaar was 4,7% van de Waalse beroepsbevolking betrokken bij de opstart van een nieuwe zaak tegen 3,2% in 2001. Vlaanderen daarentegen moet zich voor 2004 tevreden stellen met amper 2,7%. Slechts 1,4% van de actieve Belgen waren betrokken bij nieuwe innovatieve groeibedrijven, waarvan 1,3% in Vlaanderen en 1,7% in Wallonië.

Uit onderzoek van Unizo blijkt ondertussen dat na 5 jaar reeds één op de drie bedrijven niet meer bestaat. Na 10 jaar is nog slechts de helft actief. Ook al blijft het Belgische starterspercentage bijzonder laag, toch blijkt de situatie enigszins gestabiliseerd na de scherpe daling in de periode 2001-2002. Sinds 2004 is er zelfs een lichte stijging van het aantal starters, een trend die zich dit jaar verder zet, volgens Unizo.

Cijfers van de zelfstandigenorganisatie suggereren dat Vlaanderen beter scoort dan wat blijkt uit de analyse van de GEM. Per 1.000 inwoners werden vorig jaar in België globaal 5,1 nieuwe bedrijven opgericht. In Vlaanderen bedroeg de verhouding 5,2 tegen 4,4 in Wallonië en 7,2 in Brussel. Unizo bevestigt wel de snellere groei in Brussel (+14,8%) en

Wallonië (+12,3%) ten opzichte van Vlaanderen (+11,5%). In totaal werden in 2004 53.718 nieuwe bedrijven opgericht in België.⁸

Ondanks de recente kentering legt het lage aantal starters een zware hypotheek op een regio die zijn welvaart grotendeels dankt aan zijn KMO's. In de huidige conjunctuur zou slechts een kwart van de ondervraagden in ons onderzoek overwogen om een nieuwe zaak op te starten.⁹

Landbouw. Hoewel de land- en tuinbouw slechts een kleine fractie van het BBP vertegenwoordigen, is het geen onbelangrijke sector: de handel in landbouwproducten bedraagt bijna 10% van de uitvoer en in de voedingssector zijn ongeveer 62.000 mensen tewerkgesteld. De land- en tuinbouw moet mee de gevolgen dragen van afspraken op wereld- en Europees niveau. De familiale landbouwbedrijven als voedselvoorzieners en behoeders van natuur- en groengebieden staan onder druk.

Onder Verhofstadt. Voor het derde opeenvolgend jaar verliest België aan concurrentiekracht ten opzichte van de rest van Europa. Uit de jaarlijkse Lissabon-index van het VBO blijkt dat de prestaties van de Belgische concurrentiekracht minder dan 30% van deze van de drie best presterende lidstaten bedraagt.¹⁰ Van de oude lidstaten scoren enkel Italië, Griekenland en Portugal slechter. In de EU-25 zakt België naar de 17de plaats wat betreft het concurrentievermogen. Volgens de Europese Commissie moeten prioritair maatregelen genomen worden gericht op méér groei en méér tewerkstelling om de Lissabon-doelstellingen te halen. Precies op deze domeinen scoort België ronduit slecht.

“200.000 jobs.” Verhofstadt beloofde 200.000 nieuwe jobs tegen 2007. Het IRES, de economische denktank van de Waalse universiteit UCL, denkt dat er dit jaar 36.000 banen bijkomen. Door de groeiende beroepsbevolking zou de hoge werkloosheid echter niet afnemen, maar eerder stabiliseren. Jammer voor de premier, maar dit op het eerste zicht redelijk resultaat moet toch genuanceerd worden. De nieuwe jobs worden vooral gecreëerd in de sociale economie, waarvan het effect voor het BBP uiterst gering is. Enkel nieuwe duurzame jobs in de privé-sector kunnen een aanzienlijke bijdrage leveren tot onze welvaart. Dat laatste gebeurt nog veel te weinig. Het slechte beleid en de loonlast in het bijzonder, weerhoudt veel ondernemers ervan bijkomend personeel aan te werven. Om aan een activiteitsgraad van 70% te geraken, zoals afgesproken in Lissabon, moeten er volgens het VBO nog maar liefst 660.000 jobs bijkomen. Ondertussen denkt het overgrote deel van de ondernemers dat zelfs 200.000 jobs te hoog gegrepen is. Meer dan 9 op 10 van degenen die op onze vragenlijst reageerden, vinden deze belofte onrealistisch.¹¹

Slecht rapport. Het VBO peilde in februari 2005 naar een evaluatie van de federale regering door de bedrijfsleiders. Zij geven Verhofstadt een slecht rapport. Slechts 31% blijkt tevreden te zijn over het regeringsbeleid, terwijl 40% de premier een onvoldoende geeft. Een meerderheid van de ondervraagden (56%) stelt dat de regering enkel de korte termijn voor ogen heeft. Niet minder dan 60% denkt dat er niets gebeurt aan de achteruitgang van het concurrentievermogen. Amper 32% vindt dat de federale regering een ondernemingsvriendelijk beleid voert, voor KMO's zakt dit tot 23%. De regionale

⁸ Belga, 19 mei 2005.

⁹ Vragenlijst 'Ondernemend Vlaanderen,' vraag 5.

¹⁰ De Lissabon-index geeft de relatieve prestaties van België ten opzichte van de andere lidstaten weer in één cijfer. VBO, Focus Lissabon, 17 maart 2005.

¹¹ Vragenlijst 'Ondernemend Vlaanderen,' vraag 6.

regeringen scoren ook niet goed: één op drie ondernemers is tevreden over Leterte. Franstaligen blijken over het algemeen positiever dan Vlamingen. Belangrijkste prioriteiten voor de bedrijfsleiders zijn de verlaging van de fiscale druk, wegwerken van de werkloosheidsval, verlaging werkgeversbijdragen, administratieve vereenvoudiging en een verbetering van de transportinfrastructuur. Dit resultaat komt in grote mate overeen met de reacties die wij ontvingen.¹² De top-5 ziet er als volgt uit: verlaging sociale lasten, verlagen belastingen, verminderen regulering en reglementering, minder administratieve rompslomp en wegwerken van de werkloosheidsval.

- * -

¹² Vragenlijst 'Ondernemend Vlaanderen,' vraag 27.

III. Openbare financiën en fiscaliteit

Donderdagnacht 22 april jl. werkte de federale regeringstop de begrotingscontrole 2005 af. De begroting 2005 was in evenwicht...

Budgettair beleid: cadeautjes. Ondanks een nulgroei in het eerste kwartaal¹³ hielden de ministers vast aan hun prognose van 2,2% economische groei. Eventuele groeivertragingen zouden wel opgevangen worden met een buffer van 200 miljoen euro. Paars deelde zelfs nog enkele cadeautjes uit. De sterk stijgende fiscale ontvangsten - 1 miljard euro méér dan verwacht - werden gedeeltelijk toegewezen aan een verdere verhoging van de primaire uitgaven en de aan de sociale zekerheid.

Onweerswolken. Amper een maand later blijkt de positieve stemming omgeslagen. Onheilspellende berichten over de economische groei dwingen de regering ertoe haar begrotingshuiswerk opnieuw te maken. In haar economische vooruitzichten raamt de Oeso de Belgische groei op nog amper 1,3% in 2005. Het structureel tekort op de begroting bedraagt 0,4% van het BNP. De Oeso wijst op de noodzaak van structurele maatregelen - in tegenstelling tot éénmalige zoals nu gebeurt - om het tekort weg te werken. Gezien de hoge fiscale druk pleit de denktank voor een verlaging van de uitgaven en de graduele afschaffing van de subsidies voor vervroegde pensioneringen.

Tekort. Twee dagen na de Oeso publiceerde het Federaal Planbureau nog somberder vooruitzichten. Door de sterke groeivertraging, 1,7% volgens het Planbureau, stevent België af op een begrotingstekort van 0,5% van het BBP (1,5 miljard euro) dat zal oplopen tot 1,5% (4,6 miljard euro) in 2006. Het sterk stijgend deficit wordt veroorzaakt door een explosieve groei van de uitgaven voor de gezondheidszorg, in de pensioenen, in het werkgelegenheidsbeleid en voor de NMBS. Tegelijk zouden de ontvangsten dalen door de hervorming van de personenbelasting en de uitdoving van éénmalige maatregelen. Vanaf 2007 zal het tekort geleidelijk dalen, maar toch nog 0,7% bedragen in 2010.

Ingrijpen. De Hoge Raad van Financiën stelt tegen 2011 een overschot van 1,5% BBP voorop om de vergrijzing het hoofd te bieden. Zonder ingrijpende maatregelen dreigt het begrotingssaldo tegen dan 2,5% lager te stranden. Het jongste stabiliteitsprogramma voorziet een overschot van 0,3% BBP in 2007. Om de doelstelling te halen, moet de regering een gat van een slordige 5 miljard euro dichtrijden.

De meeste economen zijn ervan overtuigd dat structurele ingrepen in de uitgaven en zeker in de gezondheidssector de enige remedie zijn voor een gezonde begroting. Geert Noels, hoofdeconoom van Petercam, gaat nog een stap verder: *“Er moet ook werk worden gemaakt van een efficiëntere werking van de overheidsinstellingen in ons land. Een inefficiënte overheid kost de Belgische belastingbetaler handenvol geld.”*¹⁴ Guy Quaden, gouverneur van de NBB¹⁵ wijst erop dat de economische groei in ons land *“structureel te laag is. We hebben een potentieel van iets meer dan 2% groei, en kunnen dat cijfer ook moeilijk vasthouden.”* Volgens hem moet de regering het groeipotentieel van de Belgische economie verhogen.¹⁶ Ondanks de zware budgettaire tegenvaller blijft de regeringstop optimistisch. Verhofstadt kondigde reeds een extra begrotingscontrole aan in juni om de recente negatieve evolutie waar nodig bij te sturen. Verhofstadt: *“Verzekeren dat de begroting in evenwicht blijft en de schuld verder*

¹³ Uit nieuwe INR-berekeningen blijkt dat de Belgische economie in het eerste kwartaal met 0,02% kromp.

¹⁴ De Tijd, 27 mei 2005.

¹⁵ Nationale Bank van België.

¹⁶ Persvoorstelling herziening groeiraming NBB, 3 juni 2005.

*afgebouwd wordt, is essentieel om het vertrouwen van de consument te behouden.*¹⁷ Om deze dubbele doelstelling te halen zal een pak meer moeten gebeuren dan enkel bij te sturen.

Schuldgraad stijgt. Trouwens, voor het eerst in 12 jaar neemt de schuldgraad opnieuw toe. De NBB berekende dat zonder ingrijpen de schuld dit jaar met 0,4% stijgt tot 95,9% als gevolg van de overname van de NMBS-schulden, goed voor 7,4 miljard euro of 2,5% van het BBP. Ook al bereikte de schuld in 2004 zijn laagste peil sinds 1981, ze blijft veel hoger dan het gemiddelde van de eurozone (71%). Enkel Griekenland (111%) en Italië (106%) doen het slechter.

Er bestaan geen mirakeloplossingen om de enorme financiële lasten van het verleden (schuld) en de toekomst (vergrijzing) aan te pakken. Enkel de structurele opbouw van begrotingsoverschotten kan een nieuwe ontsparing van de publieke financiën vermijden. Structurele beheersing van de uitgaven is cruciaal. ING Bank berekende dat bij ongewijzigd beleid het overheidsbeslag (primaire uitgaven in procent van het BBP) op korte termijn kan oplopen van 42,6% in 2003 tot meer dan 48%, een historisch record. Zonder ingrijpende maatregelen stevenen we dus af op nieuwe begrotingstekorten of nieuwe en hogere belastingen.

(Para-)fiscale druk. Door de torenhoge parafiscale druk zijn hogere belastingen echter uit den boze. Voor 2003 berekende Eurostat dat België met een belastingdruk¹⁸ van 48,1% nog steeds tot de Europese top behoort. Enkel Zweden en Denemarken kennen een hogere fiscale druk, terwijl het Europees gemiddelde ‘maar’ 41,5% bedraagt. Hiermee zit België weer precies op het niveau van 1999. Van een globale daling onder premier Verhofstadt is dan ook niets te merken. In de EU daarentegen nam de fiscale druk gemiddeld met 1,5% af in dezelfde periode. Het INR en de NBB bevestigden ondertussen dat ook in 2004 de druk niet daalde. Niemand van de ondernemers die het Vlaams Belang ondervroeg voelde een belastingverlaging de jongste jaren. Bijna 8 op 10 zeggen in tegendeel een lastenverhoging te voelen.¹⁹

Dat een echte verlaging niet voor onmiddellijk is, meent ook journalist Stefaan Huysentruyt: *“De directe belastingdruk daalde weliswaar, maar dat werd de voorbije jaren volledig gecompenseerd door een stijging van de indirecte belastingen. En niets wijst erop dat daar in 2005 verandering in komt.”*²⁰ Zonder de historisch lage rente zou de fiscale druk de voorbije jaren zelfs aanzienlijk gestegen zijn.

Fenomenale loonwig. De tweejaarlijkse studie²¹ van de Oeso over de loonlasten bevestigt nog maar eens de fenomenale loonwig in dit land. De gevolgen van de enorme loonkost zijn dramatisch voor de relatieve positie van de Belgische nettolonen. Terwijl de gemiddelde Belgische loonkost reeds jaren de hoogste is van de 30 rijkste landen, blijft het nettoloon op de vijftiende plaats steken. Landen zoals de VS, Canada, Australië, Japan, maar ook EU-landen zoals Nederland, Denemarken en Ierland hebben significant lagere brutolonen dan de Belgische, terwijl de nettolonen er aanzienlijk hoger liggen.

In 2004 hield een Belgische industriële werknemer zonder kinderen gemiddeld 45,8% over van zijn totale loonkost. Zijn Nederlandse collega krijgt 56,4% van zijn brutoloon, terwijl dit in het VK oploopt tot 68,8%.

¹⁷ toespraak Belgische Redersvereniging, Antwerpen, 24 mei 2005.

¹⁸ belastingen en bijdragen voor sociale zekerheid t.o.v. het BBP.

¹⁹ Vragenlijst ‘Ondernemend Vlaanderen,’ vraag 12.

²⁰ De Tijd, 5 maart 2005.

²¹ *Taxing Wages 2003-2004*, 11 maart 2005.

Volgens Verhofstadt dalen de lasten op arbeid. De Oeso-cijfers spreken dit echter tegen: de totale loonwage neemt niet af en de nettolonen blijven te laag. De fiscale handicap voor onze bedrijven en werknemers vormen een enorm concurrentieel probleem. De loonkostenhandicap met onze belangrijkste handelspartners bedraagt nog steeds ongeveer 10%. Ten opzichte van de nieuwe concurrenten in Oost-Europa, Noord-Afrika en Azië bedraagt de loonhandicap zelfs een veelvoud hiervan.

Belastingen. De hervorming van de personenbelasting²² moest het paradepaardje van minister van Financiën Reynders worden. De belastingbetaler werd een verlaging van de belastingen voorgespiegeld van niet minder dan 5 miljard euro op kruissnelheid in 2005. Aangezien in 2004 noch in 2005 de belastingvermindering doorgerekend wordt in de bedrijfsvoorheffing, wordt het zwaartepunt van de hervorming de facto twee jaar uitgesteld. Het zal dan ook minstens tot 2007 duren vooraleer de belastingplichtige iets zal merken in zijn portefeuille. Voor een modaal echtpaar met 2 kinderen komt dit uitstel neer op een renteloze lening aan de overheid van bijna 1.800 euro.

De hervorming van de vennootschapsbelastingen - met o.a. een daling van het standaardtarief tot 34% - moest België weer op de kaart zetten als investeringsland. Het succesverhaal van de lagere vennootschapsbelastingen wordt echter vakkundig onderuit gehaald door een K.U.Leuven-onderzoek. België heeft na Italië de tweede hoogste feitelijke druk²³ in de EU-25. De K.U.Leuven becijferde bovendien dat een verlaging van het officiële Belgische tarief van 33,99% tot het Europees gemiddelde van 26,8% minstens 2,7 miljard euro extra bedrijfsinvesteringen zou opleveren. Ondertussen verlagen andere lidstaten eveneens hun tarieven. Bij de nieuwe lidstaten zijn tarieven onder de 20% geen uitzondering.

Lokale 'pest'-belastingen. Het Vlaamse ondernemersnetwerk Voka berekende dat de gemeentelijke lasten tijdens de periode 1999-2005 met maar liefst 36% zijn gestegen. Het gaat om de tarieven voor de aanvullende personenbelasting, de opcentiemen op onroerende voorheffing - samen goed voor 80% van de gemeentelijke belastinginkomsten - en een kluwen van diverse kleinere gemeentelijke belastingen. Unizo wijst erop dat van de huidige 126 verschillende lokale lasten er 45 specifiek op KMO's van toepassing zijn.

Deze wildgroei aan belastingen impliceert natuurlijk een hogere administratieve druk, waar slechts een relatief geringe stijging van de ontvangsten tegenover staat. Vlaams minister van Binnenlands Bestuur Marino Keulen (VLD) belooft tegen 2008 een vereenvoudiging van de gemeentelijke fiscaliteit. Bundeling van bestaande en afschaffing van niet-kostendekkende belastingen, méér fiscale eenvormigheid tussen de gemeenten onderling en maximumpercentages zouden een grote stap in de goede richting zijn. Dit zou leiden tot grotere transparantie voor de ondernemingen en een lagere fiscale en administratieve kost.

²² Wet van 10 augustus 2001 houdende de hervorming van de personenbelasting.

²³ rekening houdend met de tarieven en de belastbare grondslag.

Fiscale handicaps: praktijkvoorbeeld. Tijdens de jaarlijkse persconferentie in april van dit jaar maakte gedelegeerd bestuurder John Dejaeger van BASF Antwerpen bekend dat het bedrijf op korte termijn voor meer dan 500 miljoen euro investeert in uitbreidingsprojecten en capaciteitsverbetering. *“De schijnbare paradox is dat we deze uitbreidingen toch realiseren ondanks enkele zware handicaps zoals de bijkomende energielasten, de hoge fiscale lasten en de hoge bruto loonkosten,”* aldus John Dejaeger. *“Willen we ook hier concurrentieel blijven in een geglobaliseerde markt, dan moet er dringend iets gedaan worden aan de beperking van de hoge maar beïnvloedbare kosten van onze energieën en ons personeel.”* Hij verwijst daarmee naar de zware heffing van 2,42 euro per MWh²⁴ stroom tegen 2,12 in het VK, 0,81 in Frankrijk en slechts 0,09 euro in Nederland. Daarenboven verhoogt de Belgische heffing dit jaar met nog eens 0,92 euro.

Indien BASF-Antwerpen naar Duitsland zou verhuizen, zou de globale loonkost goed 20% of jaarlijks 65 miljoen euro lager liggen. Dejaeger: *“We moeten dringend met de sociale partners en de overheid zoeken naar alternatieven voor deze zware handicap. Die remt niet alleen investeringen af, maar vernietigt ook arbeidsplaatsen voor vooral oudere medewerkers.”* De BASF-bestuurder legt de nadruk op een daling van de belastingdruk op arbeid en flexibele verloning. Zo stelt hij dat de besliste vermindering van de lasten op ploegpremies het concurrentienadeel met Duitsland amper zal dalen van 30% tot 29%.

BASF vergelijkt enkel met Duitsland, waar het moederbedrijf gevestigd is. Ten opzichte van Ierland zijn de verschillen nog spectaculairder. Zo liggen de arbeidslasten er maar liefst 55% lager²⁵. Tegen een standaardtarief van amper 12,5% ligt de Ierse vennootschapsbelasting zelfs 64% onder het Belgische tarief.

Lagere belastingen, minder inkomsten? Het is een fabel dat lagere belastingen steeds tot minder overheidsontvangsten leiden. Het tegendeel is waarschijnlijker, zeker wanneer de economie gewurgd wordt door een torenhoge fiscale druk. In een land waar de zwarte economie nog steeds op 20 tot 25% van het jaarlijkse BBP wordt geschat, vormen lage belastingen een belangrijk argument om terug te keren naar het legale circuit. Kapitaalvlucht zou sterk verminderen waardoor meer fondsen beschikbaar komen om in de eigen economie te investeren. Lagere lasten op arbeid zouden werkgelegenheid creëren en de druk op de overheidsuitgaven verlagen. Het Ierse economisch succesverhaal, met een gemiddelde groei van 7% het laatste decennium, wordt algemeen toegeschreven aan de verminderde belastingdruk.

In Vlaanderen kent de daling van de schenkingsrechten een enorme bijval. In 2004 inde de Vlaamse regering bijna 123 miljoen euro aan schenkingsrechten, het drievoudige van 2003. De Eenmalig Bevrijdende Aangifte zal wel een rol hebben gespeeld, maar ook dit jaar zet de stijgende trend zich verder: de eerste 5 maanden van 2005 werd reeds meer dan 80 miljoen euro aan schenkingsrechten betaald. Op 1 maart verlaagden de Brusselse tarieven. Sindsdien zijn de schenkingsrechten er bijna vertienvoudigd: van gemiddeld 700.000 euro per maand tot 6,2 miljoen. Medio april keurde ook het Waals gewest een substantiële verlaging van de schenkingsrechten goed.

De Confederatie Bouw wijst ondertussen op het succes van het verlaagd BTW-tarief in de renovatiesector, in België goed voor 7.500 nieuwe banen. Als Europa de maatregel die eind dit jaar afloopt niet verlengt, dreigen deze jobs verloren te gaan.²⁶

²⁴ Megawattuur.

²⁵ De gemiddelde loonwage in Ierland is 24%, tegen 54% in België.

²⁶ Op Europees vlak zouden 250.000 jobs rechtstreeks bedreigd worden.

Fiscale autonomie. Lagere belastingen kunnen een enorme stimulans voor de economie betekenen en een positief effect hebben op de overheidsfinanciën. Een eigen belastingbeleid is dan ook een noodzakelijke voorwaarde voor een optimaal economisch beleid. Dit impliceert dat de overheid volledig soeverein moet kunnen beschikken over uitgaven en ontvangsten.

Vlaanderen heeft de volle verantwoordelijkheid over zijn uitgaven, maar niet over zijn ontvangsten. De Vlaamse begroting is nog steeds een dotatiebegroting en voor 80% afhankelijk van door de federale overheid toegewezen middelen. Een fiscale autonomie van amper 20% is wel bijzonder weinig, zeker in vergelijking met échte federale staten. In de VS en Zwitserland beschikken de deelstaten over 50 procent van hun inkomsten. De deelstaten van Duitsland en Canada zijn voor twee derde fiscaal autonoom.

Bijna 80% van de respondenten op onze vragenlijst meent dat een bundeling van alle fiscaal-economische bevoegdheden op het Vlaams overheidsniveau positief is voor de Vlaamse economie.²⁷

- * -

²⁷ Vragenlijst 'Ondernemend Vlaanderen', vraag 29.

IV. Omgevingsfactoren van de economie

Ondanks verschillende initiatieven in het kader van de administratieve vereenvoudiging, berekende het Prospero-team van McKinsey dat regelgeving en administratie in 2002 ruim 9 miljard euro kostten aan de bedrijven. In hetzelfde jaar bedroeg de totale opbrengst van de vennootschapsbelastingen 8,4 miljard. Allerhande reglementen en plichtplegingen wegen dus erg zwaar door in de kwaliteit van het ondernemingsklimaat. In 1970 telde het Belgisch Staatsblad 13.836 bladzijden, in 2003 was dit reeds opgelopen tot 62.435. De regelgeving is dus verviervoudigd in goed drie decennia.

Meer met minder. Samuel Brittan, economisch journalist en commentaarschrijver bij de gerenommeerde Britse krant *Financial Times* schrijft terecht het volgende: “*Thans zijn we aanbeldand op het punt waarop de regelgeving, hoe goed ze ook bedoeld mag zijn, dreigt tot gevolg te hebben dat de kip met de gouden ‘economie-eieren’ wordt afgeslacht.*”²⁸ De overheid heeft inderdaad de driftmatige neiging om controle te verwerven over het succes van ondernemende mensen. Dat een groeiend wantrouwen van de onderdanen in hun instellingen het antwoord vormt op het wantrouwen van de overheid in de burgers, mag dan ook niet verwonderen.

De overheid moet het algemeen belang dienen. De economie maakt een essentieel deel uit van dit algemeen belang, vermits ze voor welvaart zorgt. Economieën in een vrije wereldmarkt zijn enkel nog dienstig aan het algemeen belang, als de overheid hen doelmatig en efficiënt ondersteunt. Zoniet, dan delokaliseren ze. Daarom is het van belang dat de publieke gelden waarvan de overheid gebruik maakt renderen. Dat rendement is vandaag veel te laag. Een opmerkelijke studie van de Europese Centrale Bank (ECB) uit 2003 stelde vast dat de Belgische overheidstaken even goed hun beslag zouden kunnen krijgen met 34% minder middelen.²⁹

Controle vs. rendement. De overheid is - helaas - sterker gericht op controle dan op rendement. Het algemeen belang is meer gebaat bij een *renderende* overheid, die concrete beleidsmijlpalen haalt, en minder bij een *controleerende* overheid, die overal in het maatschappelijke leven wil aanwezig zijn. Vaak gebeurt deze ‘aanwezigheidspolitiek’ via de omweg van de politieke verzuiling. Het maatschappelijke middenveld - waartoe we eveneens de vakbonden kunnen rekenen - heeft zich jammer genoeg nog steeds niet ontworsteld aan partijpolitieke invloeden. Deze doen maar al te vaak meer kwaad dan goed - ook voor de economie. Zo houden bv. de syndicale organisaties hun pogingen vol om toegang te krijgen tot KMO’s met minder dan 50 werknemers. Het is pas sinds maart van dit jaar dat de federale regering besloot dat de huidige afspraken volstaan. In kleinere bedrijven moeten in eerste instantie informele overlegformules hun rol voluit kunnen spelen. Een bekommernis die in de top-5 van de ‘politieke’ prioriteiten van de bedrijven die het Vlaams Belang contacteerde inderdaad aanwezig is.³⁰

Een moderne relatie tussen het bedrijfsleven en de overheid is één van de grote uitdagingen van deze eeuw. Het *New Public Management* vertoont bedrijfseconomische trekjes. Nadenken over hoe administraties anders aan ‘overheid’ kunnen doen, is lovenswaardig. Het is dan ook erg jammer dat politiek gekrakeel de hand die de overheid

²⁸ *Financial Times*, 18 februari 2005.

²⁹ *Public sector efficiency: An international comparison* (ECBwp242, juli 2003). Volgens dit rapport zou in het federale België één op drie ambtenaren beter bijdragen aan het BBP via de private sector. De - in april 2005 afgevoerde - Vlaamse wervingsstop voor ambtenaren, ingesteld door minister-president Letermé, zou goed zijn geweest voor een besparing van meer dan 30 miljoen euro.

³⁰ Vragenlijst ‘Ondernemend Vlaanderen,’ vraag 28.

naar het bedrijfsleven wil uitsteken, ongeloofwaardig maakt. Tijdens de legislatuur Verhofstadt-I botste het Copernicus-plan op erg veel tegenstand uit Franstalige hoek. Uiteindelijk ging het plan roemloos ten onder. Hoewel het plan zich - net als doorgaans elke overgangperiode in een politiek-ambtelijke omgeving - leende tot politieke spelletjes, bevatte Copernicus verschillende elementen ten bate van een meer resultaatgerichte federale overheid. De Vlaamse regering volgde met het plan 'Beter Bestuurlijk Beleid' (BBB). Tot einde jaren '90 had zij altijd de toon aangegeven, behoorde ze zelfs tot de bestuurlijke wereldtop. Met BBB hoopte de Vlaamse regering op een tweede adem voor de modernisering van haar administraties. Het ambitieuze project verzandde goeddeels in politieke manoeuvres, toen de regering-Somers het veld moest ruimen voor Leterme.

Liberalisering. De krampachtigheid waarmee het topzware overheidsapparaat zich wil in stand houden, blijkt uit het dossier van de liberalisering van de energiemarkt. De vrijmaking van de markt maakt het mogelijk tegen interessante prijzen energie aan te kopen. Voor ondernemingen maakt een voordelige energieprijs geld vrij om te investeren en te groeien. Het monopolie van Electrabel moet er immers aan geloven en er komt concurrentie. Maar zo eenvoudig is het niet. Om te beginnen werkt de federale overheid een quasi-monopolie van Electrabel in de hand. Er zijn geen stimuli om de markt écht vrij te maken. De Vlaamse overheid wil bovendien niet raken aan de lokale overheden. Zij regelt dat steden en gemeenten hun inkomstenverlies na de vrijmaking van de energiemarkt kunnen compenseren met een zgn. 'Elia-heffing.' Het ontbreekt de regering-Leterme aan de politieke - en budgettaire! - moed om de Vlaamse economie een duwtje in de rug te geven en geen nieuwe taken aan te rekenen. Het is trouwens de particuliere gebruiker die opdraait voor de korting op de energieprijzen voor grote ondernemingen. Een verhoging van de accijnzen op diesel moet de maatregel financieren, volgens de bewindsploeg.

Een meer sprekend voorbeeld van het *primaat van controle over rendement* is nauwelijks te geven. Het federale status-quo - de keuze voor sterke overheidsbedrijven en dus voor de controle van de binnenlandse markt - maakt het onmogelijk dat Vlaanderen echt voluit voor rendement kan kiezen. De concurrentiekracht van de Vlaamse bedrijven is hiervan de dupe. Uit een vergelijkende studie die Vlaams minister van Leefmilieu Kris Peeters liet uitvoeren, blijkt dat de Vlaamse ondernemingen meer heffingen en allerhande lasten betalen op hun elektriciteitsverbruik dan bedrijven in onze buurlanden. Toch komen er voorlopig geen vrijstellingen van de Elia-taks voor onze bedrijven. De Studiedienst van het Vlaams Belang stelde ondertussen vast dat haast 71% van de geraadpleegde bedrijven geen daling van de energiekosten ondervindt.³¹

Subsidies. In alle studies over het ondernemingsklimaat in Vlaanderen en België komt steevast het hoge overheidsaandeel in de loonkosten aan bod. Zij leggen de lat hoger voor wie wil ondernemen. Om de drempel toch wat te verlagen, zijn er heel wat specifieke (starters-)maatregelen in omloop: DNA, Vlaamse Talentenbank, Vlaamse Vriendenlening, ARKimedes, Business Angel+Lening enzovoorts. Een veelgehoorde kritiek is de geringe levensduur van deze maatregelen: de overheid voert ze sneller af dan dat ze ondernemers-in-spe kunnen overtuigen toch hun kans te wagen.

De reden voor de korte levensduur van heel wat maatregelen is absurd simplistisch: wanneer enkele gegadigden van een maatregel hebben gebruik gemaakt, dan is het voorziene geld op. Het is dus duidelijk dat het allegaartje aan subsidies niet meer pretentie heeft dan een doekje voor het bloeden te zijn. *Window dressing* heet dat in de -

³¹ Vragenlijst 'Ondernemend Vlaanderen,' vraag 21.

helaas van Engelse termen vergeven - bedrijfswereld. Bovendien is het nog steeds geen sinecure om de administratieve mallempolen te doorlopen, eenmaal men in aanmerking komt voor een cheque of een andere maatregel. Dit zou allemaal veel eenvoudiger kunnen. Falende of onvolledige internettoepassingen zouden geen excuus mogen zijn om geen dienstverlening te verstrekken aan bedrijven en starters of om dit uit te stellen. Vorig jaar kwam trouwens aan het licht dat Vlaamse startcheques enkel recht gaven op federale vergunningen.

Hoewel jonge, creatieve mensen zich niet snel laten ontmoedigen, is het onbegrijpelijk dat de overheid niet meer moeite doet zich als een partner op te stellen, die bereid is op langere termijn mee te denken over ondernemen in Vlaanderen. De goedkope leningen, cheques en banenplannen beladen de federale en gewestelijke regeringen met de verdenking dat het hen alleen te doen is om de werkloosheidscijfers op te smukken en te kunnen uitpakken met mooie cijfers van het aantal startende ondernemingen. Daar staan dan wel de erg bedenkelijke cijfers tegenover van het aantal faillissementen. Wat ons sterkt in dit vermoeden, is dat de administratieve overlast groeit. Het is jammer te moeten vaststellen dat dit zich de jongste jaren vooral op Vlaams niveau afspeelt.³²

Vereenvoudiging. De Vlaamse bedrijven klagen steen en been over de zware administratieve lasten. De bevraging door de Vlaams-Belangstudiedienst leerde dat bijna 83% van de bedrijven geen afname van de administratieve druk ervaren.³³ Het probleem, zoals ondernemingen dat rapporteren, is onder meer dat van hun inspanningen om de papierwinkel rond te krijgen, nergens enig tastbaar resultaat vast te stellen is. De frustratie neemt bovendien hand over hand toe, omdat de openbare besturen met de regelmaat van de klok dezelfde gegevens opnieuw opvragen.

Een eenvormige relatie tussen de overheid en de bedrijven blijft verre toekomstmuziek.³⁴ Het grote gevaar in de huidige situatie van administratieve overdruk en regelnevelij is en blijft immers de *rechtsonzekerheid* van de bedrijven. Anders gezegd: het grote aantal regels maakt het onmogelijk voor alle bedrijven om hier even goed aan te voldoen. Anderzijds kan de overheid enkel maar een beperkt aantal bedrijven controleren. De combinatie van regulitis en van karige inspecties vergroot de willekeur vanwege de overheid. Net dit aspect voelen onze bedrijven - terecht - als onrechtvaardig aan.

Het is dus onvoldoende om, zoals staatssecretaris voor Administratieve Vereenvoudiging Van Quickenborne dat met de regelmaat van de klok doet, te beloven overtollige regels af te schaffen. Als het hem werkelijk menens is met de zgn. 'Kafka-test,' dan is het minstens zo belangrijk een totaal andere benadering uit te werken. Hierbij doet de overheid aan de bedrijven in administratieve handelingen die hen betreffen een voorstel. Op dit voorstel kunnen zij vervolgens al dan niet ingaan; zij kunnen dit voorstel desgewenst nog laten aanpassen, mits de juiste bewijsstukken. Slechts zo kan een echte partnerrelatie tussen overheid en bedrijven groeien. Nu lijkt het er nog veel te veel op, als moet een bedrijf een toverspreuk uit de mouw schudden om alle administratieve processen op hun juiste plek te doen vallen en zo eindelijk een felbegeerde vergunning in de wacht te slepen.

³² De quasi-halvering van het aantal starters in 2003 op vijf jaar tijd hing duidelijk samen met de toenemende regelnevelij onder de regering Verhofstadt-I.

³³ Vragenlijst 'Ondernemend Vlaanderen,' vraag 13.

³⁴ Nochtans zijn hier grote besparingen te realiseren: volgens de bevoegde staatssecretaris besparen bedrijven mogelijkwerwijs 90.000 arbeidsdagen en 18 miljoen euro, als enkele overheidsdiensten rechtstreeks toegang hebben tot de gegevens van de RSZ, de BTW-administratie en de dienst van de jaarrekeningen.

eGovernment. Het is een open deur intrappen, maar administratieve vereenvoudiging die verder wil dan het uitwiden van anachronismen en absurditeiten kan niet zonder ICT. Het is een open deur, omdat het recente verleden heeft uitgewezen dat de federale regering de beleidsprioriteiten voor eGovernment verkeerd koos. De realiteit is dus complexer dan ze op het eerste zicht zou lijken. De oorzaak van de moeilijkheden was de haast waarmee de regering 'iets' wou aanbieden aan de bedrijven. Er ging veel energie naar de zgn. *front-office*, d.w.z. de toepassing voor de eindgebruiker, het bedrijf. Deze *front-office* is in regel nog steeds geen webstek, maar een ondernemersloket. Ingericht door o.a. middenstandsorganisaties, verwijzen de ondernemersloketten startende ondernemers dan wél door naar een webstek om hun formaliteiten te vervullen.

De ondernemersloketten liepen in 2003 grote vertraging op. De *back-office* kreeg ondertussen niet de aandacht die broodnodig was: eerst moeten gegevens van overheidsdiensten met elkaar communiceren, alvorens een *front-office* - loket of webstek - ondernemers eindelijk geen tijd meer doet verliezen, maar tijd winnen. En dat is toch de bedoeling? Luc De Serrano, directie-adviseur van de zelfstandigenorganisatie Unizo omschreef het nochtans als volgt: *"De tijd om te kunnen starten is zowaar verdubbeld. Hoewel staatssecretaris voor Administratieve Vereenvoudiging, Vincent Van Quickenborne, meent dat dit straks nog maar elf dagen mag duren, zullen veel starters moeten vaststellen dat het allemaal veel langer duurt."*³⁵ De ondernemersloketten communiceren met de Kruispuntbank voor Ondernemingen (KBO), die bedrijven een uniek 'ondernemingsnummer' toekent. Volgens de staatssecretaris kost een bedrijf starten in België ondertussen nog maar één dag, nu de moeilijkheden met ondernemersloketten en met de KBO zijn overwonnen...³⁶

Blijft de bevoegdheidsversnippering tussen de federale staat en de regio's. In het kader van het plan 'Goede Regels, Eenvoudige procedures' werkt Vlaanderen nu zelf aan een uniek ondernemersloket, naast de federale inspanningen. Deze eigen inspanning is weliswaar terecht, maar zet weinig zoden aan de dijk, als blijkt dat bv. voor het starten van een supermarkt nu 27 vergunningen nodig zijn, tegen negen vergunningen tien jaar geleden.³⁷ Een noodzakelijke voorwaarde voor alle administratieve vereenvoudiging is de vermindering van het aantal wetten en regels, naast de reeds gesignaleerde broodnodige fundamenteel andere kijk op de relatie van 'klant' (bedrijf) en overheid. Wetsmatiging moet een essentieel uitgangspunt zijn.

Milieu en energie. Op 18 juni 2003 stemde de kiezer de Vlaamse groenen uit het parlement en bestrafte daarmee het falend beleid van hun ministers. De huidige minister van milieu Kris Peeters gooide het over een andere boeg en koos eerder voor een pragmatische en overlegde aanpak.

Dat de minister echter nog heel wat werk voor de boeg heeft, blijkt ook uit onze bevraging. Zowat alle respondenten ervaren de milieuwetgeving als ingewikkeld en instabiel.³⁸ Het aantal milieureglementen heeft recent een explosie gekend: in Vlaanderen in 2002-2003 + 333, in Wallonië + 250 (vergelijk met + 193 als Europees gemiddelde).³⁹ Het themawetboek VLAREM 2005 telt 616 pagina's.⁴⁰

³⁵ Het Nieuwsblad, 30 juni 2004.

³⁶ De moeilijkheden met de toepassing voor particulieren 'tax-on-web' zijn nochtans niet van die aard om het vertrouwen van eGovernment te sterken. Uit een onderzoek van het VBO (2004) bleek dat slechts een kwart van de ondernemingen een elektronische aangifte invult.

³⁷ Volgens Fedis, de werkgeversorganisatie van de distributiesector, in *De Standaard*, 11 juni 2005.

³⁸ Vragenlijst 'Ondernemend Vlaanderen,' vraag 19.

³⁹ VBO-Memorandum voor de regionale verkiezingen op 13 juni, 1 april 2004.

⁴⁰ Uitgeverij De Boeck en Larcier NV, Brussel.

Ook op het vlak van milieukwaliteit is er in Vlaanderen nog heel wat werk aan de winkel. Het Milieu- en Natuurrapport Vlaanderen 2004 geeft een weinig rooskleurig beeld van de leefmilieukwaliteit. Slechts 34 van de 150 milieu-indicatoren vertonen een positieve evolutie met de doelstelling binnen bereik. Op 17 juni 2005 titelt De Morgen op de voorpagina "*Vlaamse lucht vervuult babybloed.*"⁴¹

De liberalisering van de energiemarkt heeft nog niet tot een beter marktmechanisme en tot de verhoopde prijsdaling van het kilowattuur geleid.⁴² De komende maanden zal de dienst Concurrentie van de Europese Commissie de energiesectoren doorlichten. De Commissie heeft stevige aanwijzingen dat de prijzen te hoog zijn en de concurrentie te beperkt is; de onderzoeken moeten de schuldligen aanwijzen. De vrije levering van gas en elektriciteit is al lang wettelijk geregeld in Europa, maar de praktijk blijft beheerst door monopolistische situaties.⁴³ Ondernemers moeten duidelijkheid krijgen over de tariefstructuren bij de diverse leveranciers. KMO's zouden, net als grote ondernemingen, moeten kunnen onderhandelen met hun leveranciers over de tarieven. Nagenoeg alle respondenten zijn voorstander van het ongedaan maken van de uitstap uit kernenergie.⁴⁴ Tegelijkertijd is de meerderheid van de bevroegden evengoed voorstander van alternatieve energievormen.⁴⁵ De Vlaamse industrie, die inzake energiebesparende maatregelen reeds tot de meest performante van de geïndustrialiseerde wereld behoort, kan zonder kleerscheuren onmogelijk aan de Kyoto-eisen voldoen. Een plan van aanpak om de KMO's uitgebreid te adviseren bij het bevorderen van rationeel energiegebruik in hun bedrijven dringt zich op.

Lacunes. Alhoewel Vlaanderen reeds een zeer dichte transportinfrastructuur heeft, ontbreken nog verschillende cruciale verbindingen. Onze zeehavens spelen bijvoorbeeld een cruciale rol in de economische groei, toch laat de bereikbaarheid ervan nog veel te wensen over zowel via het spoor of via de weg. In Zaventem hebben we een internationale luchthaven in het hart van Europa. Een aansluiting met de hogesnelheidstrein is er echter niet. Zo zijn er in alle Vlaamse provincies belangrijke infrastructuurwerken te realiseren om de huidige knelpunten in de mobiliteit weg te werken. Volgens de bedrijfswereld moet blijkbaar prioriteit worden gegeven aan de ontsluiting van Antwerpen. De ring rond Antwerpen, de ijzeren Rijn, de verdieping van de Schelde, de verbinding met Nederland en de luchthaven van Deurne staan hoog op het lijstje van de ondernemers die onze vragenlijst beantwoordden.⁴⁶ Het voorstel van Vlaams minister-president Leterme om dringende investeringen in infrastructuur te financieren via derde partijen kan dit proces inderdaad versnellen. De Vlaamse Confederatie Bouw berekende dat de transportinfrastructuur minstens 3,5 miljard euro overheidsinvesteringen nodig heeft: 3 miljard voor de prioritaire ontbrekende schakels, 500 miljoen voor verkeersveiligheid.

- * -

⁴¹ Uit onderzoek van navelstrengbloed van 1.196 pasgeborenen door het Steunpunt Milieu en Gezondheid bleek o.m. dat astma bij jonge vrouwen meer voorkomt in grote agglomeraties, dat de hoeveelheid cadmium in het babybloed hoger ligt dan in de buurlanden en dat de hoeveelheden dioxines en pcb's in de Antwerpse agglomeratie en landelijk Vlaanderen hoger zijn dan in de rest van het gewest. (De Standaard, 17 juni 2005).

⁴² Volgens een vergelijkende studie van consultant en lobbyist NUS Consulting Group blijven België en Nederland bij de duurste elektriciteitslanden, ondanks de vrijmaking van de Belgische elektriciteitsmarkt. (*L'Echo*, 11 mei 2005).

⁴³ Persbericht Belga, 29 april 2005.

⁴⁴ Vragenlijst 'Ondernemend Vlaanderen,' vraag 22.

⁴⁵ Vragenlijst 'Ondernemend Vlaanderen,' vraag 22.

⁴⁶ Vragenlijst 'Ondernemend Vlaanderen,' vraag 17.

V. Economisch Vlaanderen internationaal

Troeven en gebreken. Vlaanderen beschikt over dynamische en exportgerichte ondernemingen. Een goed uitgebouwde dienstensector en een internationaal gerichte industrie bestaande uit zowel traditionele als nieuwe hoogtechnologische bedrijven vormen een evenwichtige economische structuur. Het imago van hooggekwalificeerde, goed opgeleide, meertalige en productieve werkkrachten is een belangrijke troef in de groeiende mondiale concurrentie. De strategische geografische ligging in het centrum van het oude Europa verhoogt daarenboven de aantrekkelijkheid voor potentiële buitenlandse investeerders.

Ondanks deze troeven is Vlaanderen niet in staat een doelmatig economisch beleid te voeren. Een veel te log en inefficiënt overheidsapparaat, te weinig eigen bevoegdheden gekoppeld aan een overdreven regelgeving, verstikkende administratieve verplichtingen en een torenhoge fiscale druk verhinderen dat Vlaanderen zijn comparatieve voordelen optimaal kan benutten. De overheid moet deze markt distorties zo vlug mogelijk wegwerken, zoniet dreigt Vlaanderen zijn sterke positie in de steeds concurrentiëlere wordende en verder globaliserende wereldeconomie te verliezen. De resultaten van onze bevraging bij Vlaamse ondernemers bevestigen trouwens deze vrees voor een afnemende Vlaamse concurrentiekracht. Op de vraag of Vlaanderen voldoende concurrentieel is t.o.v. het buitenland antwoordden meer dan 6 ondernemers op 10 negatief.⁴⁷

Moordend China? De moordende concurrentie vanuit China is momenteel brandend actueel. De Vlaamse textielindustrie dreigt volledig te verdwijnen. Binnenkort zullen in China geassembleerde Westerse auto's de Europese markt overspoelen. Spoedig zullen eigen Chinese producten overal ter wereld opdruken. Om deze enorme economische uitdaging het hoofd te bieden moet Vlaanderen zijn troeven optimaal gebruiken. Voormalig Alcatel-topman en China-kenner Chris Morel drukt het als volgt uit: *“We moeten de Chinezen overtuigen hier te komen investeren: vanuit Vlaanderen kan men in één dagreis meer dan 60% van de Europese koopkracht bereiken”*.⁴⁸ Tijdens de recente China-reis van Albert II werden gelijkaardige pleidooien gehouden. Jean-Claude Daoust, VBO-voorzitter, benadrukte in Shanghai de (Belgische) troeven zoals de communicatie- en transportnetwerken, het kwalitatieve handwerk, de meertaligheid, de open economie en de fiscaliteit (!) en dit alles in het hart van Europa.⁴⁹

Buitenlandse handel, buitenlandse investeringen. De buitenlandse handel levert een belangrijke bijdrage aan de groei van de economie. Meer dan 80% van de Belgische uitvoer komt uit Vlaanderen. De rol van de overheid bestaat erin de exporterende bedrijven te ondersteunen, de uitvoer te stimuleren, de merknaam Vlaanderen te promoten in het buitenland. Dat is de taak van het Vlaams Agentschap voor Internationaal Ondernemen, ontstaan uit de fusie van Export Vlaanderen en Dienst Investeren. Het federale Agentschap, met een reputatie van politiek-ambtelijke inefficiëntie moet volgens ons verdwijnen. Een simpele overdracht van de nog resterende federale bevoegdheden, zoals waarborgverstrekking en multilateraal handelsbeleid, naar de gewestelijke organisaties zou reeds een aanzienlijke vereenvoudiging en besparing betekenen.

⁴⁷ Vragenlijst ‘Ondernemend Vlaanderen,’ vraag 24.

⁴⁸ Bijeenkomst VKW, Izegem, 12 april 2005.

⁴⁹ Bedrijfsforum België-China in Shanghai, 9 juni 2005.

Het aantrekken van buitenlandse investeringen in Vlaanderen behoort evengoed tot het takenpakket van het Vlaams Agentschap, terwijl de bevoegdheden nodig om een gunstig investeringsklimaat te scheppen stevig verankerd blijven op het federale niveau. Het valt dan ook niet te verwonderen dat onder de huidige loodzware fiscale druk en verstikkende regelgeving de buitenlandse investeringen de laatste jaren nauwelijks nog toenemen.

Dalende Amerikaanse investeringen. Amcham Belgium, de Amerikaanse Kamer van Koophandel, stelde op 19 april een ontnuchterend rapport voor in het parlement. In amper 8 jaar - van 1995 tot 2003 - tuimelde België van de 5de tot de 10de plaats in de Europese rangschikking voor Amerikaanse investeringen. Terwijl deze investeringen gemiddeld 180% stegen in de EU, blijft België steken op een schamele 38%. Amcham stelt dat deze evolutie slechts gekeerd kan worden als België drastische maatregelen neemt: een forse verlaging van de Belgische belastingen (de vennootschapsbelastingen zouden met meer dan de helft moeten dalen tot 15%), lagere loonkosten, meer flexibiliteit en een stabiel en transparant wettelijk kader.

Een recente studie⁵⁰ van de managementschool van de Universiteit Antwerpen bevestigt deze negatieve evolutie. In 1995 bedroegen de Amerikaanse investeringen in België nog 2,75 miljard USD tegen nog geen 1,05 miljard USD in 2004. Terwijl het Belgische aandeel in de EU-15 in de periode 1990-94 nog 5,25% bedroeg is dit nog amper 1,86% voor 2000-2004. Er zijn meer dan 1.500 filialen van Amerikaanse bedrijven in België die samen goed zijn voor 131.000 jobs, voornamelijk in hoogtechnologische sectoren.

Als positief worden de meertaligheid, productiviteit en geschoolde arbeidskrachten ervaren. Negatief dan weer zijn de brutoloonkosten en de geringe arbeidsflexibiliteit. Leonard Schrank, voorzitter van Amcham, vat de problematiek als volgt samen: *“België heeft de troeven om de belangrijkste vestigingsplaats van Amerikaanse investeringen te zijn. Het kan wel degelijk concurreren, maar als je belastingen de hoogste ter wereld zijn en als je een strakke, ouderwetse regelgeving handhaaft, wordt dat wel moeilijk. Als men een verdere groei van de Belgische economie wil, moet ze investeringen in toekomstgerichte sectoren kunnen blijven aantrekken en moet er een aantrekkelijk aanbod blijven van coördinatie-, distributie- en servicecentra.”*⁵¹

Concurrentie met Wallonië. De Waalse regering heeft van het economisch herstel het speerpunt van haar beleid gemaakt. Voorlopig zijn de resultaten hiervan op zijn minst gezegd niet echt duidelijk. Volgens de Waalse minister-president gaat het de goede kant uit: het economisch verval zou afgeremd zijn en de achterstand ten opzichte van Vlaanderen zou eindelijk verminderen. Toch komt diezelfde Van Cauwenberghe op ‘pelgrimstocht’ naar Vlaanderen om voor nog eens tien jaar steun te bedelen. Zijn voorganger en huidig PS-voorzitter Di Rupo pleit ondertussen voor een Marshallplan voor Wallonië. Over wie dit mag financieren zwijgt hij echter wijselijk. Een economisch welvarend Wallonië kan ongetwijfeld een positieve invloed hebben op onze economie. Deze evolutie mag echter niet langer ten koste gaan van de Vlaamse welvaart. Politiek Wallonië moet zich richten op de ontwikkeling van zijn eigen economie in plaats van steeds Vlaamse initiatieven aan te vechten. Er is niets mis aan een gezonde economische concurrentie tussen de regio's. Dit is echter slechts mogelijk, als de regio's volledig een eigen beleid kunnen voeren, met gelijke wapens kunnen strijden en niet langer op een artificiële manier tot elkaar veroordeeld zijn.

Hiervoor zagen we reeds dat Waalse bedrijven niet geloven in een economische heropleving. Volgens een rondvraag van de Franstalige krant *l’Echo* denkt bijna 1 op 3

⁵⁰ Survey on US Direct Investment in Belgium - 2004/2005, 25 mei 2005.

⁵¹ De Standaard, 26 mei 2005.

Waalse ondernemingen bovendien aan delokalisatie: 27% overweegt een vertrek naar het buitenland, 5% denkt aan een verhuis naar Vlaanderen of Brussel. Van de (Franstalige) Brusselse bedrijven wil 10% uitwijken naar het buitenland, 13% naar Wallonië en 2% naar Vlaanderen.

Concurrentie in de EU-25. Op 1 mei 2004 was de uitbreiding van de EU met 10 nieuwe lidstaten een feit. 75 miljoen nieuwe consumenten creëren enorme mogelijkheden voor onze economie. Tegelijkertijd krijgt Vlaanderen af te rekenen met nieuwe uitdagingen, vooral op het vlak van de concurrentie. Vlaanderen heeft reeds een grote concurrentiehandicap ten opzichte van de buurlanden. Ten opzichte van de nieuwe lidstaten is de kloof nog heel wat groter.

Gemiddeld kosten de lonen er slechts 25% van de Belgische, bedraagt de vennootschapsbelasting 65% van ons tarief en situeert de fiscale druk zich op 70% van de Belgische druk. Daartegenover staat natuurlijk de lage koopkracht en de lagere productiviteit bij de nieuwe EU-leden. Terwijl De Belgische productiviteit 18% boven het gemiddelde van de EU-15 ligt, situeert deze van de 10 nieuwe lidstaten globaal 40% onder dit gemiddelde. Eén jaar na de uitbreiding van de EU worden de gevolgen van de *big bang* alsmar zichtbaarder. Tijdens onze economische Ronde van Vlaanderen bleek dat 7 ondernemers op 10 de concurrentie van de nieuwe EU-leden vrezen.⁵²

Tsjechische chauffeurs. Febetra, de beroepsvereniging van transporteurs, wijst erop dat 68% van de Belgische wegvervoerders de uitbreiding als een bedreiging ziet en sindsdien een sterke stijging van de concurrentie ondervindt. Bijna 60% heeft het voorbije jaar hierdoor vrachten verloren, vooral aan Poolse en Tsjechische vervoerders. Belgische transporteurs klagen dat de nieuwe lidstaten onder de prijs werken. De oorzaak ligt vooral bij de loonkosten. “ *Terwijl in België het loon 40% van de kostprijs uitmaakt, ligt dit percentage in de nieuwe lidstaten beduidend lager. Op deze manier hebben de Belgische transporteurs geen verweer tegen deze lage loonlanden en zijn ze gedoemd om verliezen te lijden*”, aldus Febetra in een persbericht (1 juni 2005).

De vervoerders reageren verschillend op deze nieuwe uitdaging. Eén op 3 heeft zich ondertussen gespecialiseerd op korte afstanden. Eén op de 5 vervoerders heeft een filiaal opgericht in een nieuw EU-land en 15% overweegt op korte termijn hetzelfde te doen. Slechts 4% doet momenteel een beroep op onderaannemers uit het voormalig Oostblok. Ongeveer 70% van de vervoerders wil geen buitenlandse bedrijven voor zuiver binnenlandse transporten (cabotage).

Poolse metsers. Ook de bouwsector ondervindt kwalijke gevolgen van de Europese uitbreiding. Volgens Bouwunie, die Vlaamse bouw-KMO's vertegenwoordigt, lijdt 40% van de bedrijven onder oneerlijke concurrentie van Centraal- en Oost-Europese bouwbedrijven. Naar schatting zijn 50.000 onderdanen uit deze regio - voornamelijk Polen - werkzaam in de Belgische bouwsector. Velen werken hier als zelfstandige of als gedetacheerde van een buitenlandse onderneming en ontwijken hierdoor de Belgische sociale zekerheid. Lagere lonen (alweer), maar ook het niet naleven van de Belgische wetten en regels verklaren de sterke concurrentie. De sociale dumping leidt tot een ware prijzenslag en bedreigt Vlaamse jobs. Bouwunie pleit voor inspanningen om Belgische werklozen en werkzoekenden op te leiden om aan de vraag naar geschoolde bouwvakkers te voldoen. Momenteel worden amper een 40-tal arbeidskaarten per jaar uitgereikt. Een versoepeling voor bouwvakkers uit de nieuwe EU-lidstaten kan een oplossing bieden. Tenslotte pleit Bouwunie om de arbeidsmarkt op 1 mei 2006 volledig

⁵² Vragenlijst 'Ondernemend Vlaanderen,' vraag 25.

open te stellen. Dit is ook het standpunt van het VBO. Een steekproef van de werkgeversorganisatie toont aan dat 64% van de bedrijven uit de chemische, bouw- en uitzendsector te maken hebben met knelpuntvacatures. De legale tewerkstelling van Oost-Europeanen zou hiermee komaf maken en tegelijkertijd het zwartwerk terugdringen, aldus het VBO.

Dit en de vorige voorbeelden illustreren nogmaals het feit dat Vlaanderen voluit zijn belangrijkste troeven - productiviteit en hooggeschoolde werkkrachten - moet uitspelen en verder moet evolueren tot een sterke hoogtechnologische kenniseconomie wil het competitief blijven.

Fiscale harmonisering? Hiervoor hebben we reeds gewezen op de noodzaak van een eigen Vlaams fiscaal beleid om een optimaal economisch beleid te voeren. Deze voorwaarde geldt eveneens in de ruimere EU context. Aangezien de landen van de eurozone hun monetaire bevoegdheden aan de Europese Centrale Bank hebben overgedragen, is het uitermate belangrijk dat ze de volle soevereiniteit over hun fiscaal beleid behouden. Het budgettair instrumentarium is namelijk het enige wat nog rest om de nationale economieën indien nodig bij te sturen. Als antwoord op de lagere belastingtarieven in de nieuwe lidstaten willen Frankrijk en Duitsland de fiscaliteit op het hogere Europese niveau harmoniseren. Dit zou de beleidsinstrumenten van de afzonderlijke lidstaten nog verder beknotten en de Europese groei - die nu reeds bijzonder laag is, vooral ten opzichte van de andere regio's - vertragen.

Lageloonlanden. Op de Europese top van Lissabon (2000) beslisten de lidstaten om Europa tegen 2010 te ontwikkelen tot meest concurrentiële regio. Deze bijzonder ambitieuze doelstelling is zeker niet overbodig. De globalisering gaat steeds verder waardoor internationale competitiviteit alsmaar belangrijker wordt. Centraal- en Oost-Europa zijn reeds geruime tijd voorbijgestoken door China als favoriet investeringsland. Ondertussen ligt reeds een volgende Aziatische tijger klaar om deze rol over te nemen. Volgens de Amerikaanse zakenbank Goldman Sachs zal India binnen 15 jaar de vijfde economie van de wereld zijn; in 2050 de derde, na China en de Verenigde Staten. Sinds 1980 groeit de economie er met een robuuste 6% per jaar. Door de lage kosten, maar ook door de aanwezige kennis vinden meer en meer bedrijven de weg naar India.

Innovatie! Deze evolutie betekent echter niet noodzakelijk het einde van onze economie. Uit een onderzoek van het Nederlands ministerie van Economische Zaken blijkt paradoxaal genoeg dat de concurrentie met lageloonlanden positief uitvalt. Het Centraal Planbureau berekende dat slechts 1% van de 900.000 jobs die jaarlijks verdwijnen het gevolg is van delocalisatie. Door allerlei nieuwe activiteiten komen er echter evenveel nieuwe banen bij. Philips, de elektronicareus uit Eindhoven, zou bijvoorbeeld nooit zo groot geworden zijn zonder overplaatsingen naar het buitenland. Voor 62% van de vertrekkende bedrijven zijn kostenbesparingen de belangrijkste motivatie. Anderen willen nieuwe markten veroveren en 5% vertrekt vanwege knelpunten in Nederland. Het CPB stelt dat het behoud van onderzoek en ontwikkeling belangrijk is omwille van de positieve effecten op de economie. Innovatie dus, als antwoord op de globalisering.

Momenteel organiseren Vlaamse werkgeversfederaties gezamenlijk een reeks debatten met als doel onze bedrijven aan te zetten meer samen te werken, vooral op het gebied van innovatie, en aldus jobs te verankeren in Vlaanderen. Hierdoor hoopt men een krachtig antwoord te bieden op de toenemende competitiviteit. Het succes van de linteriefabrikant Van de Velde is bijvoorbeeld in sterke mate te danken aan de voorspoedige internationale samenwerking. *“De kop en de staart van je bedrijf - de*

creatie/productontwikkeling en de distributie - hou je in België. De gestandaardiseerde productie doe je in het buitenland, omdat het daar goedkoper is,” aldus gedelegeerd bestuurder Herman Van de Velde op het debat in Gent (9 mei jl.). Het bedrijf produceert inmiddels in Hongarije en Tunesië. In China wordt de productie uitbesteed. Deze delokalisering had geen negatieve gevolgen voor de tewerkstelling in Vlaanderen. Sindsdien zijn er in de Vlaamse vestiging enkel jobs bijgekomen.

Internationale openheid. De Europese uitdaging evolueert gestaag maar zeker naar een mondiale uitdaging. Om hierop adequaat een antwoord te bieden, moet Vlaanderen resoluut kiezen voor de toekomst. Maximaal gebruik van onze troeven, met de nadruk op innovatie zonder daarbij traditionele sectoren uit het oog te verliezen, kunnen hiervoor zorgen.

Daarnaast moet Vlaanderen een evenwicht zoeken tussen enerzijds het behoud van de Vlaamse identiteit en anderzijds internationale openheid. Vlaanderen moet hiervoor rechtstreeks zijn belangen kunnen vertegenwoordigen, zowel op nationaal, op Europees als op mondiaal niveau. Vlaamse onafhankelijkheid is dan ook de enige consequentie en beste garantie om onze economie en bijgevolg welvaart en welzijn in de toekomst veilig te stellen.

- * -